

“România Durabilă” (SIPOCA 613)

Valurile de cercetare sociologică

RD15

ODD 09 In Depth

(martie 2021)

Narativ de sinteză și concluzii

Livrabil

luna martie 2021

A 15-a cercetare sociologică din cadrul proiectului “România Durabilă” SIPOCA 613, cu indicativul RD15, a avut drept scop continuarea măsurării la nivel detaliat, în adâncime („in depth”), a opiniei publice privind aspecte din cadrul celui de-al nouălea Obiectiv de Dezvoltare Durabilă din cadrul Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă a României 2030 (SNDDR 2030) – ODD 09 „Industria, inovație și infrastructură”, focalizându-se pe tema „Cercetarea și inovarea”.

Metodologie

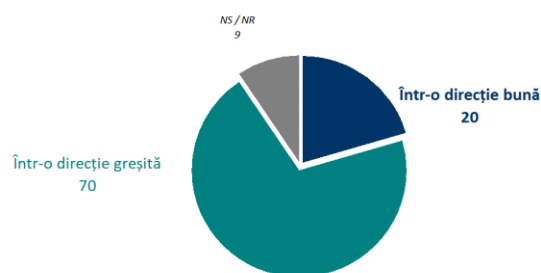
Pe baza structurii obiectivelor de dezvoltare durabilă și a temelor de preocupare instituțională aferente acestora, așa cum sunt ele explicitate în SNDDR 2030 (pp. 37-41), echipa ARDA, împreună cu partenerii din cadrul SGG (DSG și DDD), a operaționalizat o listă de indicatori de opinie publică, pe următoarele teme de interes:

- Evaluarea interesului pentru cercetare și inovare în România;
- Identificarea percepției populare asupra domeniilor prioritare pentru cercetare în România;
- Evaluarea părerilor asupra resurselor ce ar trebui alocate pentru cercetare;
- Identificarea percepției populare asupra domeniilor prioritare pentru inovație în România;
- Raportarea românilor la rolul științei și tehnologiei în lumea contemporană.

1. Climatul social general

Q01 DIRECȚIA LUCRURILOR

Q01. În general, considerați că România în momentul de față se îndreaptă într-o direcție bună sau într-o direcție greșită?

La momentul efectuării barometrului RD 15 (martie 2021), 70% dintre respondenți considerau că România se îndreaptă într-o direcție greșită, față de 20% care considerau că se îndreaptă într-o direcție bună. Aceste cifre indică un climat social mai negativ decât în luna februarie, în care s-au înregistrat procentajele de 63%, pentru direcția bună și 25% pentru direcția greșită.

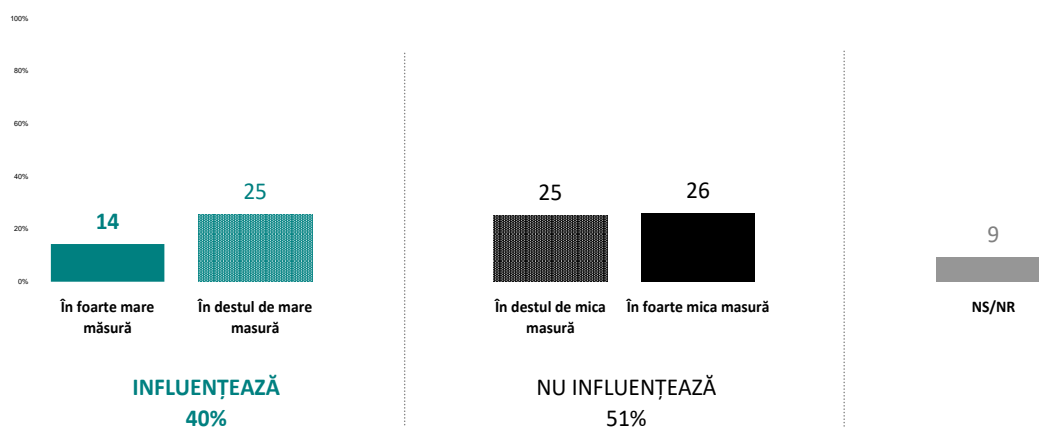
Este, evident, o situație îngrijorătoare. Trăim, desigur, și nu e vorba doar de România, o perioadă în care pandemia Covid 19 a afectat grav funcționarea tuturor structurilor sociale. Restricțiile sunt cu atât mai greu de suportat cu cât ele au, ca toate legile administrative, fisuri. Prelungirea „sine die” a pandemiei a crescut neîncrederea cetățenilor în autorități, iar fisurile despre care vorbeam mai sus tind să se agraveze.

Nu avem datele necesare și nici nu este rostul nostru să analizăm evoluția generală a percepțiilor sociale. Trebuie să subliniem, însă, că starea de spirit generală a oamenilor se reflectă și în aprecierile asupra problemelor sectoriale pe care le analizăm în acest proiect.

2. Românii și cercetarea științifică

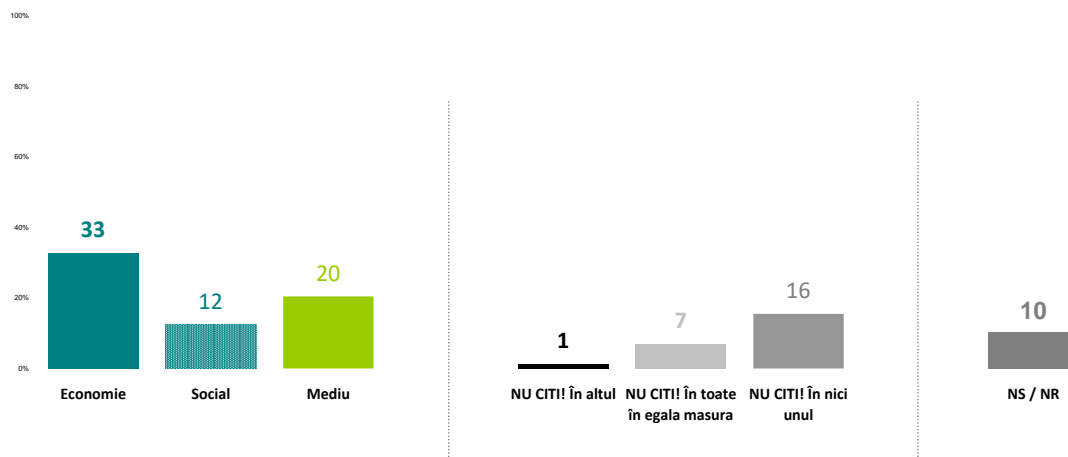
Prima întrebare tematică se referă la măsura în care respondenții consideră că cercetarea din România le influențează calitatea vieții.

Q02. În ce măsură considerați că cercetarea din România influențează calitatea vieții Dvs?

Din grafic se observă o distribuție ușor dezechilibrată pe latura negativă. Doar 14% dintre respondenți consideră că cercetarea le influențează viața „în foarte mare măsură” și 25% în „destul de mare măsură”, adică în total 40%. 51% dintre respondenți consideră, însă, că cercetarea din România le influențează viața în „mică” sau „foarte mică” măsură. Tabloul este completat de 9% dintre respondenți care nu știu sau nu răspund la această întrebare. Este destul de evident că, pentru români, cercetarea științifică din țara noastră este o necunoscută. Se știe despre ea că există, dar distribuția răspunsurilor de mai sus indică o *lipsă de încredere* în cercetarea din România, lipsă de încredere care, la rândul ei, maschează necunoașterea.

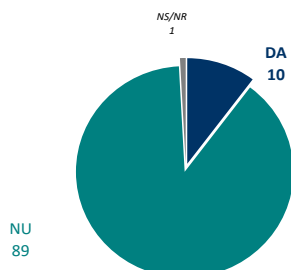
Q03. În care din următoarele domenii ale vieții din România considerați că cercetarea românească aduce mai multă plus valoare?

În privința domeniului în care cercetarea românească aduce mai multă plus-valoare, părerile sunt destul de dispersate. Este drept, 33% dintre respondenți dau răspunsul „economie”. Împreună cu răspunsurile „mediu” (20%) și „social” (12%), opiniile pozitive definite însumează 65% din totalul răspunsurilor. La acestea se mai adaugă 8% răspunsuri generale („în toate” și „în altul”). Se remarcă, de cealaltă parte, un bazin consistent, de peste un sfert dintre cei chestionați, care nu au încredere sau nu pot formula răspunsuri vizavi de orientarea cercetării românești.

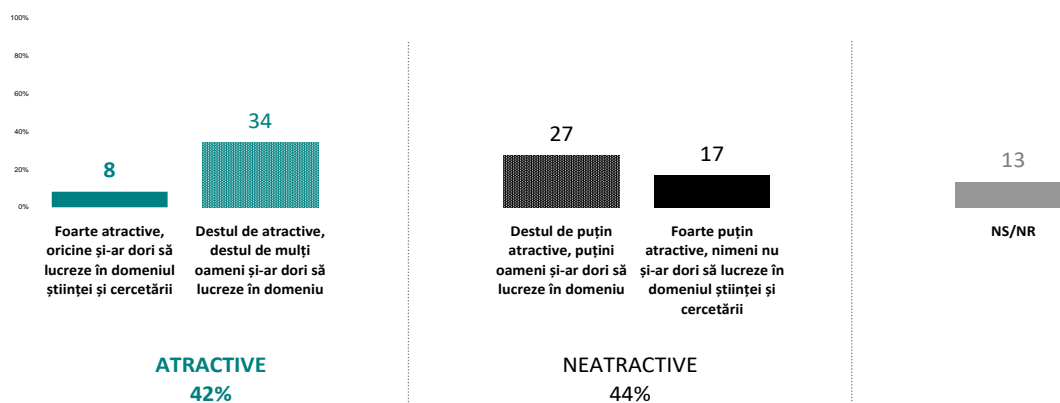
Cine e familiarizat cu funcționarea societăților contemporane dezvoltate știe că cea mai mare parte a eforturilor de cercetare este canalizată în zona economică. Surprinde, de aceea, percepția românilor conform căreia „mediul” și „socialul” sunt valorizate atât de mult. Surpriza nu este, poate, atât de mare dacă ne gândim că, în România, atât mediul înconjurător, cât și zona socială sunt domenii aflate în suferință.

Q04. Cunoașteți persoane apropiate care lucrează în cercetare?

După cum era de așteptat, doar 10% dintre respondenți declară că au persoane apropiate care lucrează în cercetare. Este foarte probabil ca doar aceasta a zecea parte a societății românești să răspundă în cunoștință de cauză.

Q05. Cât de atractive considerați că sunt locurile de muncă în domeniul științei și cercetării în România?

La întrebarea referitoare la atractivitatea locurilor de muncă în cercetare, răspunsurile arată o distribuție de tip gaussian, foarte echilibrată: 42% dintre respondenți consideră slujbele din cercetare atractive, iar 44% neatractive. Sunte, nevoiți, din nou, să punctăm ideea că în societățile contemporane dezvoltate, munca de cercetare se bucură și de venituri mari, dar și de prestigiu social. Prin urmare, dacă 44% dintre români consideră locurile din

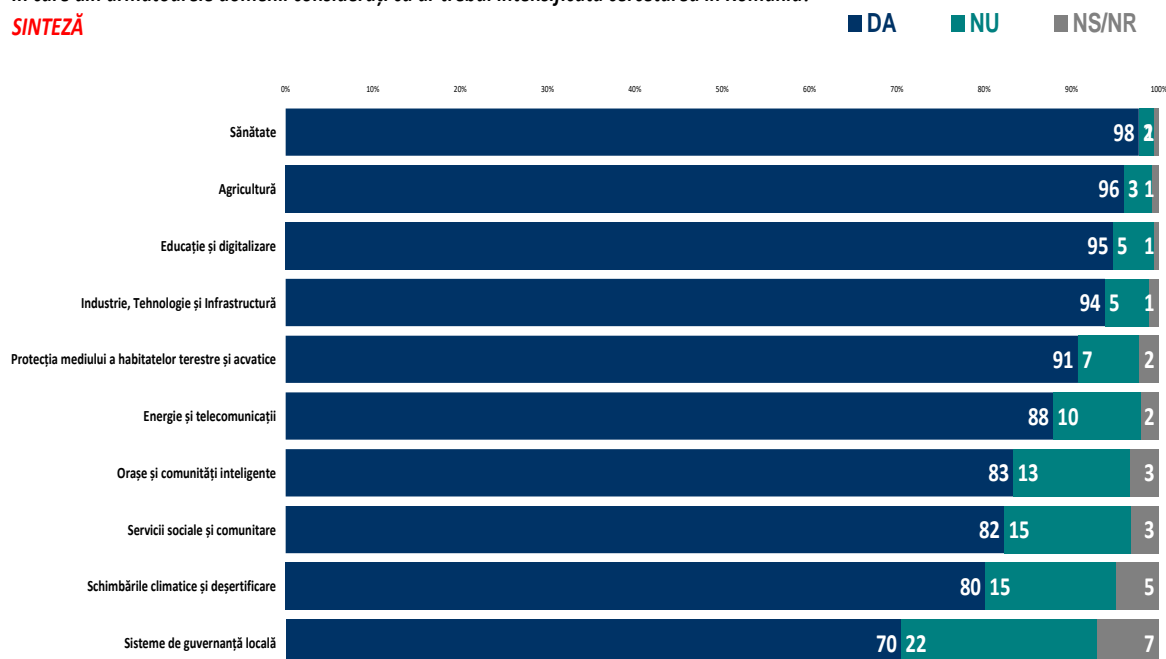
cercetare neatractive, există o percepție inversă față de cercetare, în România.

3. Percepția românilor asupra domeniilor prioritare pentru cercetare

Pachetul de întrebări **Q06-Q15** sondează percepțiile asupra domeniilor de cercetare care ar trebui să fie prioritare în România. Întrucât răspunsurile pentru diferitele domenii nu au prezentat diferențe spectaculoase, prezentăm, în continuare, graficul de sinteză al celor zece întrebări, sinteză care se pretează mai bine la comentarii comparative.

În care din următoarele domenii considerați că ar trebui intensificată cercetarea în România?

SINTEZĂ

O primă observație generală este aceea că nu există, între variantele propuse respondenților, niciun domeniu față de care să existe o opoziție sau o respingere majoră. Cei chestionați au fost de părere că ar trebui intensificată cercetarea în toate cele zece domenii.

Distribuția priorităților în cele zece domenii reflectă percepția subiectivă a respondenților potrivit căreia un domeniu sau altul este mai important, din

punct de vedere personal și nu o evaluare rațională a importanței domeniului respectiv în ansamblul societății românești.

Scorul cel mai mic, 70%, a fost obținut de „sistemele de guvernare locală”, acolo unde și procentajul NS/NR a fost cel mai mare. În acest caz, e foarte probabil că oamenii nu-și pot imagina exact cum ar putea cercetarea să îmbunătățească guvernarea locală, acest domeniu fiind cel mai accesibil respondenților, prin interacțiune directă.

Excluzând domeniul guvernării locale, se poate observa că există totuși o diferențiere a prioritizării cercetării, în trei categorii. Prima categorie cuprinde sănătatea, agricultura, educația/digitalizarea, precum și domeniul agregat industrie, tehnologie și infrastructură. Pentru aceste patru domenii, respondenții au considerat, în proporție de peste 94%, că trebuie intensificată cercetarea. Firește că scorul cel mai mare (98%) referitor la sănătate este influențat puternic de contextul pandemic și de incidentele nefericite care au avut loc în spitale, în ultima vreme.

Al doilea domeniu indicat, agricultura, denotă o reprezentare vetustă a economiei românești, deoarece, pe de-o parte, din ce în ce mai puțini români sunt ocupați în agricultură, iar tendința se va accentua în viitor și, pe de altă parte, piața produselor agroalimentare din România nu se află în criză. Persistă, deci, o reprezentare profundă a României ca „țară agrară”.

Cel de-al treilea domeniu, educație și digitalizare, corespunde ca prioritate cu profilul unei națiuni moderne, dar pare a fi, de asemenea, influențat de contextul pandemiei care a adus în atenția media dificultățile pe care le au atât elevii, cât și cadrele didactice, în sistemul de învățământ online.

Abia pe locul patru, urmează domeniul industriei, tehnologiei și infrastructurii, un domeniu în care, în mod normal, ar trebui concentrate cele mai mari resurse în cercetare, în acord cu specificul țării noastre și cu poziția României în ansamblul Uniunii Europene.

A doua categorie de domenii (88-91%) cuprinde protecția mediului și a habitatelor terestre și acvatice, precum și energia și telecomunicațiile.

Ca gen proxim, energia și telecomunicațiile ar trebui să se situeze, împreună cu industria, tehnologia și infrastructura, pe primele locuri într-o abordare rațională și realistă. Probabil că relativa trecere în planul doi se datorează unor percepții subiective care echivalează progresul în domeniu cu accesibilitatea unor servicii directe (telefonie mobilă, electrificare etc.)

Oarecum surprinzătoare este, însă, importanța pe care o atribuie respondenții protecției mediului. Este probabil că și aici intervine contextul pandemic (grija pentru curățenie, inclusiv a mediului) dar și felul în care mass-media a prezentat, în ultimul an, cazurile grave de poluare a mediului.

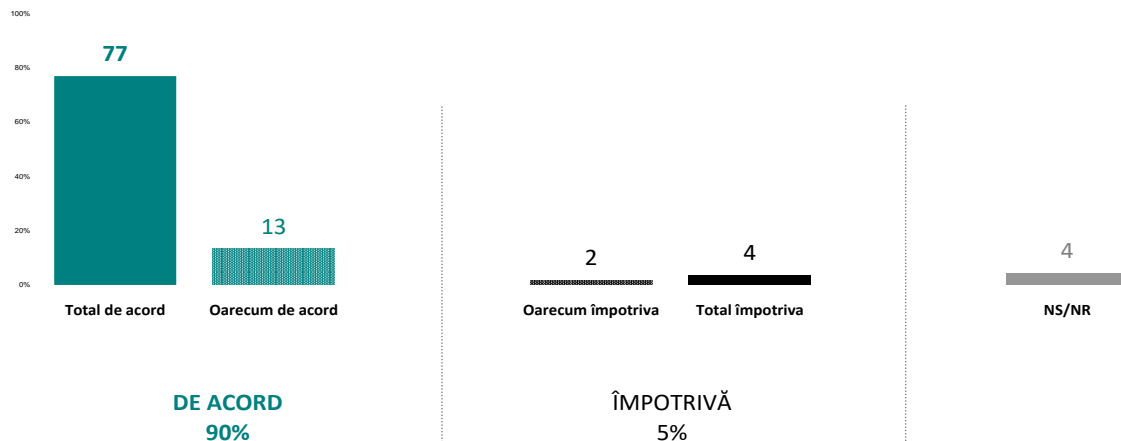
În fine, a treia categorie de domenii (80-83%) reunește orașele și comunitățile inteligente, serviciile sociale și comunitare, precum și schimbările climatice și deșertificarea.

Este clar că aceste domenii, fie sunt mai greu de înțeles pentru unii respondenți, fie, dimpotrivă, așa cum aminteam și la sistemele de guvernare locală, accesibile experiențelor personale, dar, tocmai prin aceasta, mai puțin asociate cu ideea de cercetare și inovare.

4. Resursele

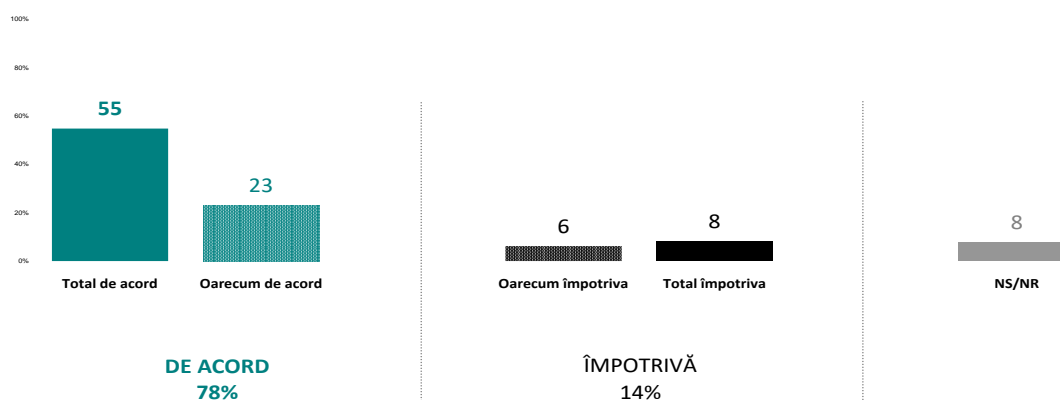
Următoarele întrebări testează părerile respondenților cu privire la resursele care ar trebui alocate pentru cercetare.

Q16. În ce măsură sunteți de acord cu introducerea în procesul de învățare a programelor de cercetare pentru elevi?

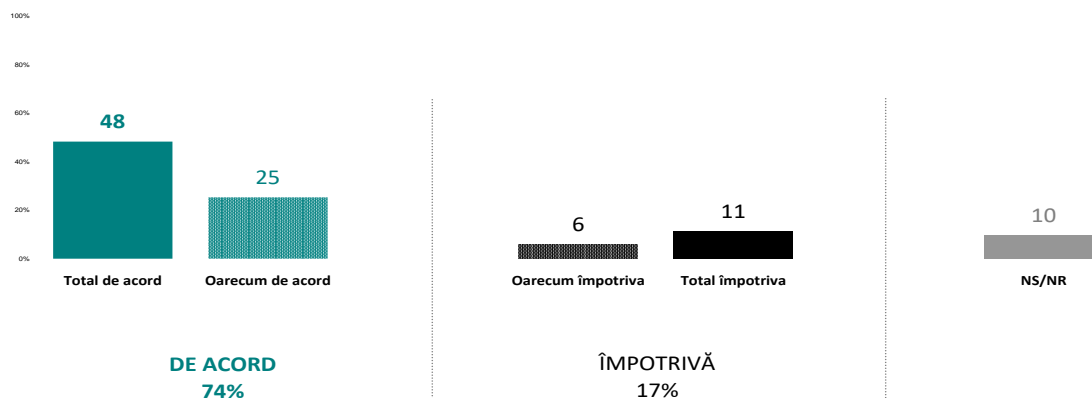
În mod salutar, 90% dintre respondenți se declară de acord cu introducerea programelor de cercetare pentru elevi în procesul educațional. Vedem, aici, o orientare sănătoasă și progresistă a corpului social, care conștientizează necesitatea orientării către cercetare încă din anii de școală.

Q17. În ce măsură sunteți de acord cu mărirea cheltuielilor publice pentru cercetare?

În mod similar, 78% dintre respondenți sunt de acord cu mărirea cheltuielilor publice pentru cercetare.

Q18. În ce măsură sunteți de acord cu mărirea cheltuielilor private pentru cercetare?

Un procent de acord ceva mai mic (74%) se înregistrează la întrebarea referitoare la creșterea cheltuielilor private pentru cercetare. Totuși, diferența este nesemnificativă, ceea ce înseamnă că respondenții văd cercetarea ca fiind un domeniu de interes foarte larg și, deci, ca fiind beneficiară de fonduri atât publice, cât și private.

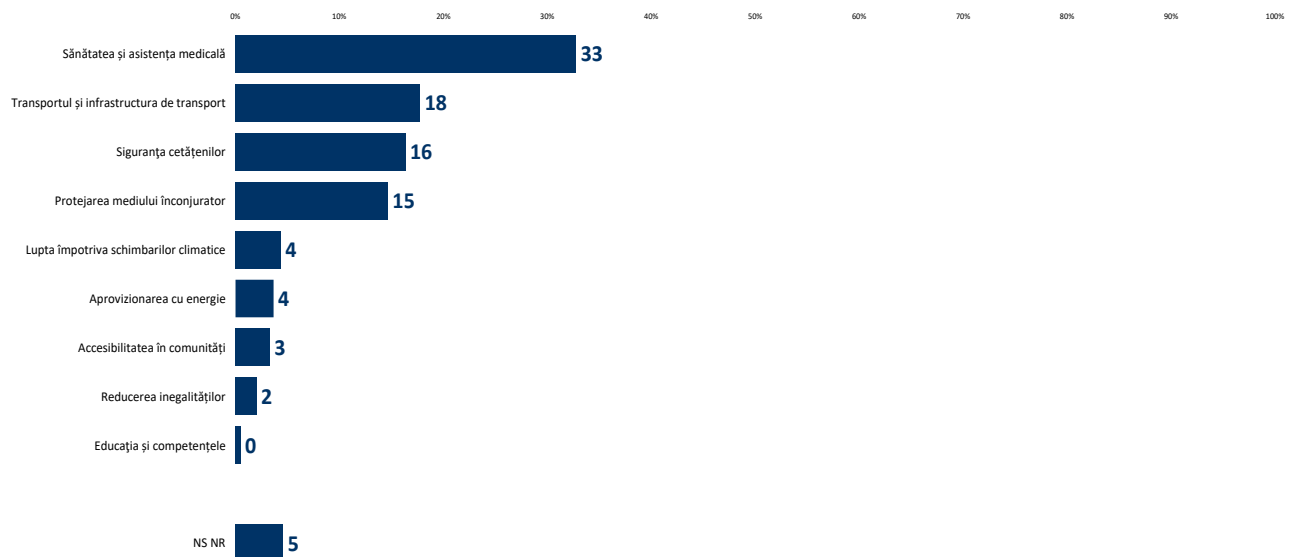
5. Percepția asupra inovării și inovației

Spre deosebire de cercetare, care este înțeleasă ca o activitate mai abstractă și, de multe ori, teoretică, inovația și inovarea sunt domenii care presupun o aplicabilitate imediată și, implicit, rezultate rapide.

Întrebările **Q19-Q20** solicită respondenților părerea privind primele două priorități în ceea ce privește inovația. Și în aceste răspunsuri se observă efectul contextului pandemic. Astfel, sănătatea și asistența medicală se detașează ca primă prioritate (33%) și se află pe locul doi, ca a doua prioritate (25%).

Q19. Care ar trebui să fie principalele două priorități în ceea ce privește inovația, dintre următoarele?

PRIMA ALEGERE

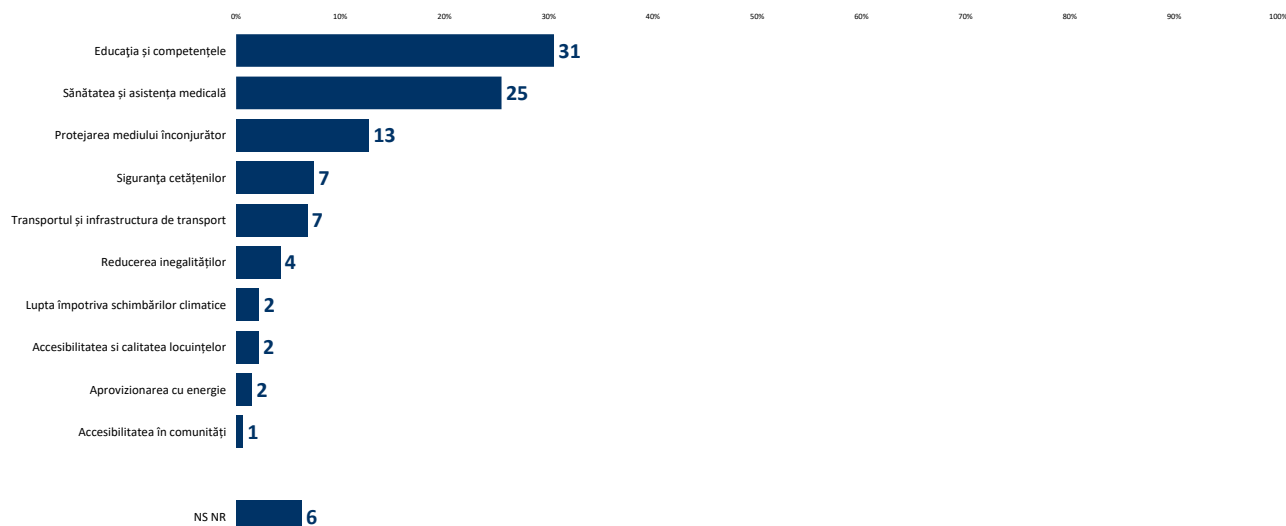

În prima alegere se înregistrează, pe poziții foarte apropiate, transportul și infrastructura de transport, siguranța cetățenilor și protejarea mediului înconjurător.

Este interesant că, la prima alegere, educația și competențele apar pe ultimul loc, cu mai puțin de 1% din răspunsuri.

Q20. Care ar trebui să fie principalele două priorități în ceea ce privește inovația, dintre următoarele?

A DOUA ALEGERE

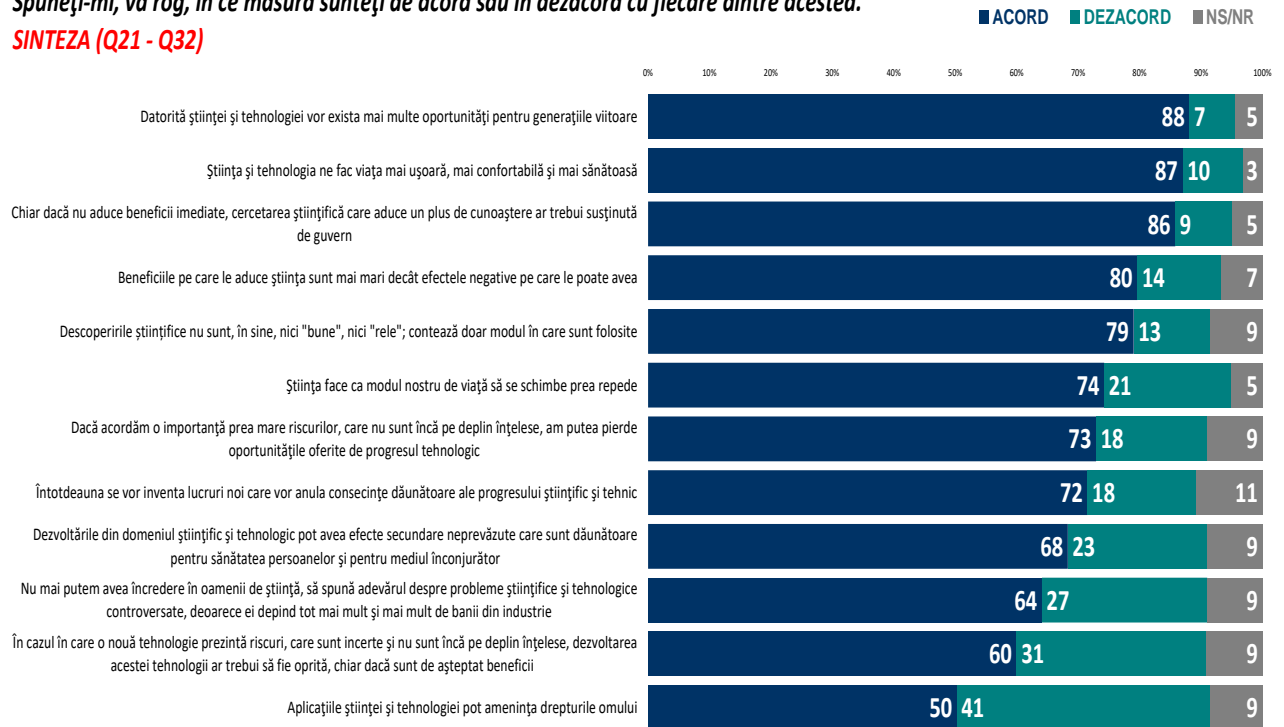
În schimb, ca a doua alegere, educația și competențele se plasează pe primul loc (31%). La a doua alegere, procentaje importante au obținut, în ordine: protejarea mediului înconjurător, siguranța cetățenilor și transportul și infrastructura de transport. Este interesant să observăm că, pentru covârșitoarea majoritate a respondenților, sănătatea și asistența medicală a fost fie prima, fie a doua alegere. De asemenea, pentru majoritatea respondenților, *a doua alegere* a fost educația și competențele. Însă, destul de bizar, opțiunea pentru educație și competențe a constituit *prima alegere* doar pentru un număr infim de persoane.

6. Raportarea la enunțuri comune referitoare la rolul științei și tehnologiei în lumea contemporană

Pachetul de întrebări **Q21-Q32** sondează părerile respondenților în raport cu unele afirmații de tip sentențios cu privire la știință, cercetare și tehnologie. Vom analiza graficul de sinteză în care este prezentat acordul/dezacordul față de toate cele 12 întrebări, în ordine descrescătoare.

În continuare vă voi citi câteva afirmații făcute de persoane cu privire la știință, cercetare și tehnologie. Spuneți-mi, vă rog, în ce măsură sunteți de acord sau în dezacord cu fiecare dintre acestea.

SINTEZA (Q21 - Q32)

În grafic, se observă o grupare a răspunsurilor în trei categorii:

- categoria în care acordul este cvasitotal (peste 85%), iar procentajul NS/NR este de maxim 5%
- categoria în care acordul este mare (cuprins în 70% și 80%), dezacordul este semnificativ (între 13 și 21%), iar procentajul NS/NR este relativ fluctuant.
- În fine, în a treia categorie acordul este în continuare majoritar, dar proporția de dezacord crește considerabil, în timp ce procentajul NS/NR se menține constant.

Chiar înainte de analiza semnificația de fond a întrebărilor și răspunsurilor, e important să observăm că, în ansamblu, răspunsurile au o anumită doză de conformism. În grafic, întrebările sunt ordonate în funcție de răspunsurile date, dar, în chestionar, ordinea întrebărilor a fost diferită. Când spunem „conformism” ne referim la reflexul intervievaților de a considera noțiunile de știință, cercetare și tehnologie ca fiind în principiu, „bune”. Prin urmare, în situațiile în care întrebarea este mai complexă, există o probabilitate

semnificativă ca respondentul să fie „de acord” fără să înțeleagă exact semnificația întrebării.

În acest pachet de întrebări, cele mai multe sunt „pozitive”, în sensul că se încadrează în discursul principal al media și al personalităților publice. Există, însă, și patru enunțuri „negative”, pe care le vom discuta separat, mai ales prin prisma celor arătate mai sus, adică a reflexului de a fi „de acord” cu enunțul formulat ca atare.

În general, respondenții au o reprezentare puternic polarizată asupra domeniului. Pe de-o parte, datorită opiniei generale dominante, oamenii consideră cuceririle științifice și tehnologice ca benefice, dar ca o rezultată complexă a lipsei de instruire, frustrărilor socio-economice și nu în ultimul rând, a creșterii neîncrederii în sistem, există, pe de altă parte, o opoziție disimulată, încă minoritară, față de cei care gestionează rezultatele cercetării în știință și tehnologie.

Să spunem câteva cuvinte despre cele trei categorii de întrebări și răspunsuri din graficul de sinteză.

Primele trei enunțuri sunt cele mai generale și mai „progresiste”. Acordul față de acestea este, practic, reflex. Procentajele de dezacord se încadrează într-un raport normal din punct de vedere sociologic (aproximativ 1 la 9, raportul „cârcotașilor”).

Categoria centrală a enunțurilor este cea în care sunt conștientizate efectele negative ale progresului științific, dar acestea din urmă sunt văzute ca inerente în procesul cunoașterii și, în consecință, se consideră că pot fi eliminate prin „mai multă” știință și cercetare.

Merită să ne oprim, în această categorie, la primul enunț „negativ”, anume: „știința face ca modul nostru de viață să se schimbe prea repede”. La acest enunț se remarcă numărul mic de NS/NR, adică o percepție clară și categorică a influenței progresului asupra vieții personale. Din proporția acord/dezacord, putem trage concluzia că doar circa 1/5 dintre români sunt partizanii necondiționați ai „progresului”, în timp ce aproape trei sferturi sunt mai degrabă conservatori.

În fine, a treia categorie se referă la aspecte negative (efecte secundare dăunătoare, nu se spune adevărul, riscuri și controverse). Din cele patru enunțuri clasate aici, trei sunt „negative”. „Acordul” față de aceste enunțuri exprimă, astfel, o opoziție față de știința asupra căreia nu există niciun control.

Enunțul „Dezvoltările din domeniul științei și tehnologiei pot avea efecte secundare dăunătoare...” întrunește 68% acord și 23% dezacord. După cum se vede, cei 23% sunt aproximativ aceiași care își exprimă dezacordul cu enunțul „știința face ca modul nostru de viață să se schimbe prea repede”, adică segmentul ultraprogresist, format, cu mare probabilitate, din tineri.

Enunțul „Nu putem avea încredere în oamenii de știință (...), deoarece ei depind (...) de banii din industrie” prezintă un acord de 64% și un dezacord de 27%. Nivelul mai mic de acord față de acest enunț (față de cel discutat anterior) indică o încredere în deontologia științifică, încredere care se extinde dincolo de segmentul „progresist”. Este o tendință care este accentuată și de pozițiile față de enunțul „În cazul în care o tehnologie prezintă riscuri (...), aceasta ar trebui să fie oprită”. (Acest enunț este, însă, mai puțin „negativ” întrucât presupune posibilitatea unui control uman.)

Ultimul enunț, „Aplicațiile științei și tehnologiei pot amenința drepturile omului”, prezintă raportul cel mai echilibrat al opiniilor. Aici se reflectă, de fapt, percepția subiectivă asupra eventualei opoziții între două concepte centrale în universul reprezentărilor omului contemporan: progresul științifico-tehnic și drepturile omului. În acest moment, în România, drepturile omului prevalează asupra „științei cu orice preț”, dar situația este, după cum se vede, în balanță. Ar fi interesant de cercetat care ar fi fost distribuția răspunsurilor dacă enunțul era formulat: „aplicațiile științei și tehnologiei nu pot amenința drepturile omului”.

7. Concluzii

- Așa cum s-a observat și la cercetarea privind educația, românii au o reprezentare generală net pozitivă față de știință, cercetare și tehnologie.
- Această opțiune pentru o societate orientată către viitor și progres este dominantă, este în acord cu traiectoria europeană a României, dar și cu o fundamentare istorică pornită încă din prima jumătate a secolului XIX. Formarea națiunii române moderne, de la sfârșitul epocii fanariote până la prăbușirea sistemului comunist, a fost legată, atât în discursul public, cât și în experiența individuală a cetățenilor, de progres, știință și tehnologie.
- Din păcate, percepția strictă asupra momentului istoric actual este mult mai rezervată. Oamenii simt că modul de viață li se schimbă prea repede și există un deficit de încredere vizavi de viitor.
- Răspunsurile la întrebările privind prioritățile cercetării în România sunt influențate, categoric, de situația pandemică pe care o traversăm. Astfel, sănătatea și asistența medicală domină opțiunile respondenților.
- În ce privește domeniile în care ar trebui intensificată cercetarea, românii tind să judece exagerat de subiectiv, prioritizând domeniile care corespund unor precarități sociale acute. Domeniile cu adevărat importante, care generează valoare adăugată mare în societate par a nu fi tratate ca priorități importante.
- Cea mai mare parte a românilor se situează departe de zona cercetării și științei. Această depărtare are două componente. Prima este cea a scăderii accentuate a sectorului de cercetare în ultimii 30 de ani. Cea de-a doua se datorează creșterii complexității cercetării și deplasării acesteia de la domenii ușor de înțeles pentru oamenii obișnuiți către zona de hi-tech, mai puțin accesibilă publicului general.